

sumus, & sibi moriemur. Non enim extincio ignis, aeris solummodo generatio est, ut Heraclitus dicebat: sed apertius hoc ipsum in nobis quoque uidetur. Corrumperit enim iuuenis in uirum, uir in senem, puer in iuuenem, infans in puerum: & qui heri fuit, in eum qui est hodie, quicquid hodie est, in crastinum: manet autem nullus idem. Nullus enim est idem: sed in uno momento circaphantasmata circa unam & communem materiam influentem ac refuentem omni momento comutantur. Quomodo enim si sumus ipsis, alijs nunquam antea gaudemus? Alia modo amamus atque odimus, alia laudamus atque uituperamus, alijs uebris utimur, alijs passionibus mouemur, non eandem figuram, non eandem de rebus sentientiam habentes? Non enim possibile est, sine contumacione alijs nunquam antea conueneri: nec qui alias atque alias mutatur, idem profectus est. Quod si idem non est nec est, sed fluit continua mutatione: sensus autem ignorantis ipsius entis fallitur, & esse putat quod non est: quid igitur uerens est? quod aeternum est, quod ortum non habet, quod incorruptibile, quod nullo tempore mutatur. Mobile namque tempus est, & mobili materia coniunctum, fluit semper: & quasi corruptionis atque generationis uas nihil retinet. Vnde prius atque posterius, & fuit & erit, nihil omnino sunt. Quod uero ex tempore esse uiderit, quod adesse dicimus, & nunc dicimus, hoc ipsum tanquam fulgor uelociter transit. Quare cum tempus mensura sensibilium sit, cumque ipsum nunquam sit, aperte dicemus ipsa sensibilia nunquam permanere, nec entia esse, sed gigni atque corrumphi secundum mensurantur naturam. Erat igitur & erit, ipsi enti accommodari non possunt. Transfutur enim haec & mutationem rei significant. Deus autem, si fas est dicere, nec est in tempore aliquo, sed in aeternitate immobili, cuius nihil prius, nihil posterius, nihil futurum, nihil praeteritum est, sed cum unus sit ens, in uno nunc illud quod est semper, replete. Solum igitur ipse est uerens, quod nec fuit, nec futurum est, nec incipit, nec cessabit, & sicut ipsum colere ac salutare oportet: aut certe ita intelligendum est, quemadmodum nonnulli priscorum dicebant, a pro es accipiens, & unum suppientes, ut sit, Tulus unus es. Non enim multa Deus est, ut singuli nostrum ex innumerabilibus ferentur compositi, sed unus est uerens. Diversitas enim cum diversiam in ente faciat, in ortum non entis peruenit.

Scholia in Cap. VII.

FX Plutarchi commentario de eterno, quod propyleis sancti Delphici erat inscriptum, super traditam ἡράκλειαν divisionem, sicutis explicat, & argumenta aliquot producit Eusebius, quibus probatur, Deum uerum esse, quia nihil in eo sit prius aut posterius. Ceteras creaturas, inter ortum & interitum positis, variè transmutari, ideo: non uerum esse, sed fuisse & futuras esse.

Aliquando etiam se respiciens Propheta ostendit, quod omnia visibilia uerentur aliquando & mutabuntur: Tu autem idem ipse es.

Quod Deu ineffabilis est. Caput. VIII.

PRETEREA cum Moses omnesque prophetæ ineffabilem rem intellectu solum perceptibilem Deum esse doceant, huiuscque rei symbolum scriptum apud eos quatuor uocalibus nomine Dei ferantur, quod proferte non possunt. Contra his etiam Plato in magna epistola dicit: Fabula, inquit, nullo modo est, sed ex multa inhæsione, inhærentia, ut ita dixerim, circa rem ipsam, & utique integritas, repente, quasi ab igne accensum lumen, animo innescitur, quod leplum alit. Hoc quidem lucis exemplum multoprius ante Platonem Hebraeorum propheta protulit, dicens: Signatum est super nos lumen uultus tui Domine: dedidisti laeticiam in corde meo. Et rursus: Et in lumine tuo uidebimus lumen.

Scholia

Scholia in Cap. VIII.

Hebrei nomen τῆς, τετραγράμματος καὶ εὐηγέρωτος appellant. An ad illud explicandum Platonis adducta uerba faciant, aliorum est loquaciam. Psalter, lumen uultus appellat serenum & clarum uultus, qui benevolentia signum est: & alio sensu hec uerba extulit, quam illo quem pre se fert allusio Eusebiana. Sic enim David, diceret uoluit. Hostes mei me cupiunt, perinde ac si magnum ex interitu meo bonum ad ipsos redditum sit: Ego uero illis omisisti te oro, ut seruo uultus (qui sit tua erga me benevolentia τεκμήσος intuaris & me serues incoluem).

Quod Deus unus est. Cap. IX.

Moles unum esse solummodo Deum docuit. Audi enim, dicit Israel: Dominus Deus tuus Deus unus est, Plato quoque in Timo, coelum unus & Deum unum esse dicit, his uerbis: Vtrum igitur recte unum coelum essediximus, an multis finitos dicere rectius erit: Vnum, inquit, certe: si quidem ad exemplar creaturæ est. Quod enim intellectu continet animalia, duplicatum esse non potest. Qui & si secundum aliorum consuetudinem plures nonnunquam esse deos dicere videatur: ab epistola tamē ad Dionysium, ubi deorum nomen earum epistolam facere principium dicit, quas negligenter, & ad gratiam aliorum non ex animi tui sententia scripsit: ab unius uero Dei nomine illas inciperi, quas studio suis edidit, aperte pater, unum Deum putare. Deo signo inquit epistolarum, quas cum studio mittit, & quas non recte arbitror te meminisse. Ad uertendum autem est tibi diligenter, quia multi a nobis literas pertunt, quos repellere non possumus. *Platonis epistola* Cum ergo studio, & ex sententia scribimus animi, Deus principium epistola. *Istolarum signis* præber: Cum autem non, non Deus, sed dī. In legibus uero à præficiis id enim. se dīdicisse, his uerbis ostendit: Deus igitur, ut priscorū sermone accepimus, cum principium finem, & medium rerum omnium continet, recte omnia natura perfectius determinat, cui semper adhæret iustitia, severa ultrix eorum qui diuinam legem contemnunt: quam qui ad beatitudinem eriguntur, humi liter ferunt. Si quis autem arroganter elatus, pecunias aut dignitatibus effertur, uel fortuna corporis. & iuuentæ amentia incensus, animum deturbat, & quasi nullo principe ac duce indigens, ipse alijs posse leproesse arbitratur is derelictus à Deo, uniuersa cū sodalibus suis perturbat, & multis magnus quidem uidetur: breui autem diuinus delectus, se ipsum domū, patriamq; suam simul euertit. *Hæc Plato.* Tum autem quod dixit principium, finem, & medium rerum à Deo contineri, illi propheticō conferas: Ego Deus primus, ego etiam post hac. Quod uero natura perfectus determinat, dixi illi simile est. *Rectitudines scitū facies eius.* Qui autem dicit iustitiam Deo ad hære ultricem eorum, qui diuinam negligunt legem, illi consentaneū, Iustus Dominus, & iustitiam dilexit. Et, Mihi uindictam, & ego uinciscar, dicit Dominus. Quod humiliter Deo adhæret, qui ad beatitudinem erigitur, illi *Esa. 41* compar est. Post Dominum Deum tuum ambulabis. Et denique quod à Deo derelinquatur, qui arroganter affertur, illi omnino quadrat, Deus superbi resiliat, humilius autem gratiam præberet. Et latitia impiorum calus *Deut. 32*. *Pet. 5.* singularis. Sed hæc quidem de uno Deo dicta sufficiant:

Scholia in Caput IX.

Que ex Mose & prophetis, de Deo uno, primo & nouissimo, malos multante, bonis subueniente, cui uindicta commendanda & qui superbris resiliat, humilius dat gratiam, testimonio adducit Eusebius, ea siquidem sententiam species, *Platonis nota* esse potuerunt. Docet enim universos mortales, cordibus eorum inscripta lex naturæ, ita de Deo sentiendum esse, sicut testimonia illa docent. Sed hæc generalis de Deo notitia, ut omnes inexcusabiles facit, ita non sufficit ad salutem;

P 4 nec ea

nec ea proprie, quam fideles sibi uendicant & ascribunt. Hi intelligunt ueram Dei agnitionem, in Christi cognitione sitam esse, ut qui hunc norit, Deum Patrem norit. Iuxta illud: Qui uidet me, uidet & patrem. Item: Hoc est uita eterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum: Iohannes 17.

De Verbo. Cap. X.

NVnc de unigenito filio Dei, i quem uerbum Dominum & Deum ex Deo, Hebraeorum scriptura esse denotat, dicendum est. Moses igitur apertissime Dominos duos appellat, dicens: Et pluit Dominus à Domino ignem & sulphur: ubi bi quatuor uocalium ineffabilem concursum, quo in effabile nomen Dei significatur, conferserit. Et David quoque, & propria, & rex Iudaeorum in Psalmis scriptis: Dixit Dominus domino meo, sede a dextris meis. Quomodo enim a dextris Domini Dominus sedet, nisi duas personas intelligamus? Quam quidem rem alibi apertius dicit, Deum omnipotentem & creatorem omnium esse, dextris asidentem patris declarans. Verbo, inquit, Domini, colli firmati sunt. Saluatorem quoque ipsum omnium qui eum suscipiunt, his uerbis ostendit: Misit uerbum eius, & fana uit eos. Filius autem eius Salomon, uocabulo sapientiae pro uocabulo uerbi usus, haec ex persona ipsius sapientiae dicit: Ergo sapientia consilium atque cognitionem fabricata sum. Et post pauca: Dominus possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio. Ab extero ornata sum, & ex antiquo antequam terra fieret. Nec dum mores graui mole cōfiterat, ante colles ergo parturiebar, preparabat celos, aderam. Et alibi: Est in ille spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, discrus, incoquatus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, per intellectuales omnes spiritus mūdos atque subtilem ingrediens: omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia, transit autem ingreditur per omnia propter munditiam. Vapor enim uirtutis Dei, & emanatio gloriae omnipotens sincera: & ideo nihil inquinatum in illa incidit. Fulgor enim est lucis aeternae, & speculum immaculatum Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: attinctus autem a fine usque ad finem fortiter: & disponit omnia suavitatem. **H**ac à p̄scis Iudaeorum autoribus modo sufficiunt. Philonem etiam audias, quamvis non recte in omnibus: dilucidus tamen hæc ita expōnent, ut iure quis credere possit non alium esse scripturæ sensum, quam Ecclesia prædicat. In libro enim quod inscriptis. Quod peiora soleant melioribus insultare, his uerbis uetus est: Decet omnes, qui scientiam querant, ad Deum patrem mentem erigere. Si uero nequeunt, ad imaginem, saltem si scilicet uerbum sacratissimum. Item in eodem: Et si nondum aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius uerbum, angelis autem omnibus antiquius, & quasi principem angelorum, sequi. Origo enim & Deus & uerbum, & imago, ad quam homo creatus est, & Israel ludeus appellatur. Quare paulo ante profusior ad laudes coru fui, qui discut omnes nos unius hominis filios esse. Nam & si nondum digni sumus existimari Dei filii: sumus tamē perpetua imaginis eius uerbi uidelicet sacratissimum. Dei enim imago est uerbi antiquissimum. Percepimus etiam à quadam Moysi sodalium dictum esse: Ecce homo, cui nomen est Oriens, noua inauditaq; appellatio, nec rei conueniens, si ex anima & corpore hominem esse putabis. Sin uero incorporeum illum, qui diuinam habet formam intelliges, commodissime orientis nomine appellatus est. Hunc enim primum filium pater omnium oriri fecit, quem alibi primogenitum nominauit: Filius quoq; patris uias imitatus, & ad primitiva illius exempla respiciens, species rerū formauit. Nunc Platonem audiamus, qui huiusmo-

Psal. 109. **Q**uoniam enim a dextris Domini Dominus sedet, nisi duas personas intelligamus? Quam quidem rem alibi apertius dicit, Deum omnipotentem & creatorem omnium esse, dextris asidentem patris declarans. Verbo, inquit, Domini, colli firmati sunt. Saluatorem quoque ipsum omnium qui eum suscipiunt, his uerbis ostendit: Misit uerbum eius, & fana uit eos. Filius autem eius Salomon, uocabulo sapientiae pro uocabulo uerbi usus, haec ex persona ipsius sapientiae dicit: Ergo sapientia consilium atque cognitionem fabricata sum. Et post pauca: Dominus possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio. Ab extero ornata sum, & ex antiquo antequam terra fieret. Nec dum mores graui mole cōfiterat, ante colles ergo parturiebar, preparabat celos, aderam. Et alibi: Est in ille spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, discrus, incoquatus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, per intellectuales omnes spiritus mūdos atque subtilem ingrediens: omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia, transit autem ingreditur per omnia propter munditiam. Vapor enim uirtutis Dei, & emanatio gloriae omnipotens sincera: & ideo nihil inquinatum in illa incidit. Fulgor enim est lucis aeternae, & speculum immaculatum Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: attinctus autem a fine usque ad finem fortiter: & disponit omnia suavitatem. **H**ac à p̄scis Iudaeorum autoribus modo sufficiunt. Philonem etiam audias, quamvis non recte in omnibus: dilucidus tamen hæc ita expōnent, ut iure quis credere possit non alium esse scripturæ sensum, quam Ecclesia prædicat. In libro enim quod inscriptis. Quod peiora soleant melioribus insultare, his uerbis uetus est: Decet omnes, qui scientiam querant, ad Deum patrem mentem erigere. Si uero nequeunt, ad imaginem, saltem si scilicet uerbum sacratissimum. Item in eodem: Et si nondum aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius uerbum, angelis autem omnibus antiquius, & quasi principem angelorum, sequi. Origo enim & Deus & uerbum, & imago, ad quam homo creatus est, & Israel ludeus appellatur. Quare paulo ante profusior ad laudes coru fui, qui discut omnes nos unius hominis filios esse. Nam & si nondum digni sumus existimari Dei filii: sumus tamē perpetua imaginis eius uerbi uidelicet sacratissimum. Dei enim imago est uerbi antiquissimum. Percepimus etiam à quadam Moysi sodalium dictum esse: Ecce homo, cui nomen est Oriens, noua inauditaq; appellatio, nec rei conueniens, si ex anima & corpore hominem esse putabis. Sin uero incorporeum illum, qui diuinam habet formam intelliges, commodissime orientis nomine appellatus est. Hunc enim primum filium pater omnium oriri fecit, quem alibi primogenitum nominauit: Filius quoq; patris uias imitatus, & ad primitiva illius exempla respiciens, species rerū formauit. Nunc Platonem audiamus, qui huiusmo-

Proverb. 8. **Q**uoniam enim a dextris Domini Dominus sedet, nisi duas personas intelligamus? Quam quidem rem alibi apertius dicit, Deum omnipotentem & creatorem omnium esse, dextris asidentem patris declarans. Verbo, inquit, Domini, colli firmati sunt. Saluatorem quoque ipsum omnium qui eum suscipiunt, his uerbis ostendit: Misit uerbum eius, & fana uit eos. Filius autem eius Salomon, uocabulo sapientiae pro uocabulo uerbi usus, haec ex persona ipsius sapientiae dicit: Ergo sapientia consilium atque cognitionem fabricata sum. Et post pauca: Dominus possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio. Ab extero ornata sum, & ex antiquo antequam terra fieret. Nec dum mores graui mole cōfiterat, ante colles ergo parturiebar, preparabat celos, aderam. Et alibi: Est in ille spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, discrus, incoquatus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, per intellectuales omnes spiritus mūdos atque subtilem ingrediens: omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia, transit autem ingreditur per omnia propter munditiam. Vapor enim uirtutis Dei, & emanatio gloriae omnipotens sincera: & ideo nihil inquinatum in illa incidit. Fulgor enim est lucis aeternae, & speculum immaculatum Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: attinctus autem a fine usque ad finem fortiter: & disponit omnia suavitatem. **H**ac à p̄scis Iudaeorum autoribus modo sufficiunt. Philonem etiam audias, quamvis non recte in omnibus: dilucidus tamen hæc ita expōnent, ut iure quis credere possit non alium esse scripturæ sensum, quam Ecclesia prædicat. In libro enim quod inscriptis. Quod peiora soleant melioribus insultare, his uerbis uetus est: Decet omnes, qui scientiam querant, ad Deum patrem mentem erigere. Si uero nequeunt, ad imaginem, saltem si scilicet uerbum sacratissimum. Item in eodem: Et si nondum aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius uerbum, angelis autem omnibus antiquius, & quasi principem angelorum, sequi. Origo enim & Deus & uerbum, & imago, ad quam homo creatus est, & Israel ludeus appellatur. Quare paulo ante profusior ad laudes coru fui, qui discut omnes nos unius hominis filios esse. Nam & si nondum digni sumus existimari Dei filii: sumus tamē perpetua imaginis eius uerbi uidelicet sacratissimum. Dei enim imago est uerbi antiquissimum. Percepimus etiam à quadam Moysi sodalium dictum esse: Ecce homo, cui nomen est Oriens, noua inauditaq; appellatio, nec rei conueniens, si ex anima & corpore hominem esse putabis. Sin uero incorporeum illum, qui diuinam habet formam intelliges, commodissime orientis nomine appellatus est. Hunc enim primum filium pater omnium oriri fecit, quem alibi primogenitum nominauit: Filius quoq; patris uias imitatus, & ad primitiva illius exempla respiciens, species rerū formauit. Nunc Platonem audiamus, qui huiusmo-

Philonis te-
stimonium. **Q**uoniam enim a dextris Domini Dominus sedet, nisi duas personas intelligamus? Quam quidem rem alibi apertius dicit, Deum omnipotentem & creatorem omnium esse, dextris asidentem patris declarans. Verbo, inquit, Domini, colli firmati sunt. Saluatorem quoque ipsum omnium qui eum suscipiunt, his uerbis ostendit: Misit uerbum eius, & fana uit eos. Filius autem eius Salomon, uocabulo sapientiae pro uocabulo uerbi usus, haec ex persona ipsius sapientiae dicit: Ergo sapientia consilium atque cognitionem fabricata sum. Et post pauca: Dominus possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio. Ab extero ornata sum, & ex antiquo antequam terra fieret. Nec dum mores graui mole cōfiterat, ante colles ergo parturiebar, preparabat celos, aderam. Et alibi: Est in ille spiritus intelligentiae, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis, discrus, incoquatus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, per intellectuales omnes spiritus mūdos atque subtilem ingrediens: omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia, transit autem ingreditur per omnia propter munditiam. Vapor enim uirtutis Dei, & emanatio gloriae omnipotens sincera: & ideo nihil inquinatum in illa incidit. Fulgor enim est lucis aeternae, & speculum immaculatum Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: attinctus autem a fine usque ad finem fortiter: & disponit omnia suavitatem. **H**ac à p̄scis Iudaeorum autoribus modo sufficiunt. Philonem etiam audias, quamvis non recte in omnibus: dilucidus tamen hæc ita expōnent, ut iure quis credere possit non alium esse scripturæ sensum, quam Ecclesia prædicat. In libro enim quod inscriptis. Quod peiora soleant melioribus insultare, his uerbis uetus est: Decet omnes, qui scientiam querant, ad Deum patrem mentem erigere. Si uero nequeunt, ad imaginem, saltem si scilicet uerbum sacratissimum. Item in eodem: Et si nondum aliquis filius Dei appellari dignus est, studeat tamen ad primogenitum eius uerbum, angelis autem omnibus antiquius, & quasi principem angelorum, sequi. Origo enim & Deus & uerbum, & imago, ad quam homo creatus est, & Israel ludeus appellatur. Quare paulo ante profusior ad laudes coru fui, qui discut omnes nos unius hominis filios esse. Nam & si nondum digni sumus existimari Dei filii: sumus tamē perpetua imaginis eius uerbi uidelicet sacratissimum. Dei enim imago est uerbi antiquissimum. Percepimus etiam à quadam Moysi sodalium dictum esse: Ecce homo, cui nomen est Oriens, noua inauditaq; appellatio, nec rei conueniens, si ex anima & corpore hominem esse putabis. Sin uero incorporeum illum, qui diuinam habet formam intelliges, commodissime orientis nomine appellatus est. Hunc enim primum filium pater omnium oriri fecit, quem alibi primogenitum nominauit: Filius quoq; patris uias imitatus, & ad primitiva illius exempla respiciens, species rerū formauit. Nunc Platonem audiamus, qui huiusmo-

iusmodi uerbis in Epimenide uetus est: Laudem autem non quidem, alijs annis, alijs mense, alijs nullo in tempore, in quo pulum suum transcurrit mundum efficiens, quem uerbum illius ordinavit, quod rerum omnium est diuinissimum. Et in epistola tres sibi amicissimos, Hermiam dico, Erastum, & Coriscum his uerbis cautissime sacratissimum hoc dogma illis commendauit: Hanc, inquit, epistola omnes una legetis, uel ad minus duo communiter, toties quoties poteritis. Oportet enim uos uti hac lege iuterando confirmata diligenter eleganti, & studio, eiusq; sorore doctrina, ut per Deum principem omnium praesentum & futurorum, & per patrem, & dominum principis, & causa iureti. Quæ si recte philosopham, clarè quantum homini contingere potest, cognoscemus. Nonne tibi uidetur Plato Hebraeorum scriptis infusasse? Vnde namque ipse quām ab Hebreis discere posset, patrem & dominum Deum appellare, ac Deum principis, & dominum patrem nominare? Aut quis unquam apud Graeos ac diuinissimo uerbo mundum dixit esse ordinatum? Quod si Platonis testimonio philosophi sententiam confirmari cupis, Plotini uer-
tintum audi, quid in eo libro dicat, quem de tribus hypostasiis, à quibus omnia principium habent, inscripsit. Mundum, inquit, hunc sensibilem, si quis admiratur magnitudinem, pulchritudinem, & perpetui motus ordinē considerans, & Deos qui sunt in eo, alias uisibiles, alias inuisibiles, demonas etiam, animalia, plantas, ceteraque omnia ad primituum exemplar men te ascendant& ibi cuncta intellectualia completentur, eorumq; omnium æternam mentem atque sapientiam praesidentem. Et paulo post subiungit, dicens, Quis igitur hunc genuit? Ille simplex scilicet, qui ante hunc est, qui cauila est, ut ille sit, & tantus sit qui numerum facit. Non enim numerus pri mus est, ante dualitatem enim unum est, deinde dualitas est ab uno nata. Et progressus aliquantulum, addit: Quonodo igitur, & quid intelligendum est circa illud, quod stabile manet? Splendorem scilicet ex illo: ex illo autem manente, sicut splendentem lucem ex sole, ita ex eo semper profluentem. Ex manente autem unitaria etiam que sunt, ab ipso inquam manente pro grediuntur, & ab eius uirtute substantia eorum necessario dependet. Imago igitur primitivus est, unde nata est. Sic ignis caliditatem suam, & nix frigiditatem non in se solummodo continet, sed extra etiam producit: maxime autem qua odo rem emitunt, isti rei testantur, quæ donec sunt, emittunt quædam circa se, quo qui propinquū sunt perficiuntur, omnia etiam quæ perfecta sunt, generant. Quare quod semper est, & semper perfectum est, semper generat, & quod ex eo generatur, perpetuum est, quamvis & minora etiam quæ ipse sit generat. Quid igitur oportet de perfectissimo dicere, aut de maximo post illud: maximū aut, & secundū post illud intellectus est, intellectus enim intelligit, & egreditur illō, illud autem hoc nō egit, & quod à summo intellectum natum est, intellectus est? Melior autem omnibus intellectus est: quoniam omnia post ipsum. Et post pauca: Amat autem omne, quod genuit, & maximē quando sola sunt generans, & generatum. Quando autem etiam optimum est, illud quod genuit necessario cum illo simul est: ut in eo solummodo, quod aliud est, separetur. Imaginem enim illius intellectus esse dicimus, & progressus subiicit. Idcirco etiam Plato, terna omnia esse circa regem dicit, primum circa prima. Deinde circa secunda, & tertium esse circa tertiam: ipsam quoq; caufam rerum patrem habere dicit: caufam rerum intellectum appellans. Creatorem enim intellectum esse censem, & ab hoc animam esse creatam in illo creatore. Cum igitur caufa intellectus sit ipsum bonū, quod ultra intellectum, & ultra substantiam est, patrem eius appellat. Multis autem in locis ipsum ens, & intellectum ipsum idem nomi-
nat. Cognitio
P 5 nat. Cognitio

Numerus iste platonicus. Cognovitq[ue]t Plato ex ipso bono intellectum esse, ex intellectu vero animam & sermones hos non esse inanes, nec modo, sed à præcis temporibus non ita explanare dictos, posteriores autem sermones expositionis patet esse factos. Feltibus vero, quod hæc opinio præsa sit, scriptis ipsius Plotonis utemur. Hæc Plotinus. Numenius etiam libro de Boni, his uerbis utitur. Qui de primo & secundo Deo quicquam intelligere glicet, singula prius ordine distinguere debet: aliter enim sui studij thesaurum effundit: quod ne patiat, Deo huius orationis duce inuocato, ut cogitationis nostra thesaurum eliciat, incipiemus. Orandum autem prius est, & deinde distinguendum. Deus primus quidem, cum in semetipso sit, inuisibilis ac simplex est. Deus autem secundus & tertius unus est: & materia quæ dualitas est inherens, unit eam, quamvis dissiperetur ab ipsa, quæ tota currit & fluit. Et post pauca: Nec enim oportet, inquit, Deum primum creare, sed creantis Dei patrem esse. Et proges illius aliquantulum: Primum, inquit, Deum regem omnium ab omni opere cessare oportet. Creatorum vero Deum omnia gubernare dicimus, à quo interior mens mititur ad omnia, que ad communicationem illius ordinata sunt. Cum igitur ad nos conuersus Deus respiciat nos, tum ipsius radix fit, ut uiuamus, corpora quoque alantur ac uiuant. Cum vero in altitudinem suam Deus se ipsum conuerteret, tunc corpora quidem extinguntur: mens vero uiuit ut beatior. Ita illis Psalmista similia sunt, Quam magnifica sunt opera tua Domine: omnia in sapientia fecisti: in plena est terra possessione tua. O. Psal. 103. minia a te expectant, ut des illis escam in tempore. Dante te, illi colligent, aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Attentate autem te faciem turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluorem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabit faciem terræ. Quid enim hæc ab illis differunt, cum philosophus afferat: Respicente Deo, uiuunt ipsius radix animalia: conuerso autem in suam altitudinem, extinguntur. Cum rurus salutari doctrina Saluator noster prædictet: Ego sum uita, & pater meus agricola est, uos palmitæ. Audi quomodo Numenius consentanea istis scripit: Quemadmodum, inquit, agricola ratio quedam est ad plantas relata, hoc modo se habet primus Deus ad creatorem. Primus enim cum semen omnis uita rei sit, res omnes seminat. Creator vero platta & distribuit, transferens ad singulos nos, quæ inde iacta sunt. Et aliquantulum progressus, ut ostendat quomodo secundus Deus à primo est: Res quidem humanæ (inquit) ab eo qui dat, ad accipientem transirent: diuinæ vero à Deo dantur, & ab eo non absunt: quale quid scientia est, quæ accipit, melior factus est: quia sicut dedit, nihil amisit. Lucena etiā ab alia lucerna si caccidit, ut prima nō extingua. Materia enim alterius ab igne alterius accidit. Sic & scientia non recedit a dante, & tamē in accipientem transiuit, cuius causa humana nō est. Substantia vero quæ scientia habet, idem est apud Deum dantem, & apud accipientem. Idcirco Plato quoque à Prometheo in homines magno quodam splendore ignis sapientiam uenisse affirmat. Et post pauca: Alia, inquit, primi Dei uita est, alia secundi. primus enim stat, secundus autem mouetur: & primus in intellectu aliis, secundus in intellectu aliis & sensibiliibus. Nec mireris de his uerbis mirabilis enim illud est, quod modo dicam. Nam statum etiam primi motus affero esse in natum, à quo uniuersi ordo, statusq[ue] sempiternus, & salus in res omnes transfunditur. Idē in sexto: Nam quoniam nō ignorabat Plato creatorum ab hominibus solū cognoscit primum autem intellectum, quem ens ipsum appellat, omniibus esse ignotū. Idcirco his uitit uerbis, quasi magna uoce clamet: Quem putatis intellectum ὡμοίων, non est primus, sed alius ante ipsum est maior

est maior atq[ue] diuinior. Et aliquantulum progressus: Gubernator, inquit, cū in pelago feratur clauo inhærens, gubernaculo sedendo dirigit nauem: ocu li vero eius & mens in altum ad æthera tendunt: sic uia naviganti per maria, per coelum dirigitur. Non alio modo creator, ne materia appellatur, aut defluit, harmonice ipsam ligavit: & tanquam nauim in ipsa insidet, & harmonice dirigit per Idaas, quasi per clauum gubernans: respicitq[ue] non in cœlum, sed in Deum superiorem, quem speculando discernendi uim accipit, quem desiderando motionem recipit. Hæc illis similia sunt: Nihil potest filius à seipso facere, nisi uideat patrem facientem. Ita Platonici omnes, & ante Platonicos ipse Plato ab Hebreis ea nomina uidentur habuisse, quibus excellerunt. Nam & si non recte intellexerunt, uerbis tamen suis manifesti sunt, cuncta ab Hebreis accepisse. Vnde Amelius quoq[ue] illustris inter iuniores Platonicos, quamvis Ioannis Evangelista nomen celaverit, barbarū ipsum quoniam ludæus fuit, appellando, uerbis tamen eisdem fere utitur dicens: Hoc profecte erat uerbum, quo ea quæ sunt, facta sunt: ut Heraclitus etiam diceret. Quod etiam ipse barbarus putat in ordine principij, atque dignitate constitutum apud Deum esse, & Deum esse, per quod uniuersa simpliciter esse producta, in quo quæ uiuant, uitam habent, & in corpora ipsum caderet, & carnem indutum hominem ita uideret, ut naturæ dignitas non lateat: quare rurus resolutum in Deum redire, & Deum taliter esse, qualis fuit antequam in corpus, carnem & hominem deduceretur. Hoc enim non occulat, sed aperi& nudo capite, ut dicitur, à Barbari ludet theologia transposita sunt. Barbarum enim neminem alium certè hic, quam Saltatoris nostri euangelistam Ioannem appellavit, qui euangelium sic incipit: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est in ipso, uita erat, & uita erat lux hominum. Et lux in tenebris lucet. Et uerbum caro factum est, & habitat in nobis, & uidimus gloriam eius. Sed alium etiam ab Hebreis theologum audias. Qui est, inquit, imago inuisibilis Dei totius creature primogenitis, in quo creata sunt omnia, quæ in cœlo, & quæ in terra sunt, siue uisibilita, siue inuisibilita. Sed quæ de filio Dei dicta à Platonico sunt, ad hoc usque procedant. Cum autem scriptura Hebraeorum cum patre ac filio spiritum numeret, ac beatissimam sanctissimamq[ue] trinitatem unum Deum esse significet, quod expressius ecclesia & sententia & prædicat, operæ pretium est audire, in quo anigma, te Plato ad Dionysium scribens usus est: Dicendum, inquit, tibi anigmaticè censeo, ut si epistola excidat, qui legant non intelligent, sic enim res se habet: Omnia circa regem uniuersa sunt, illius gratia cuncta sunt, ille causa bonorum omnium est, secundū circa secundū, & tertium in tertius. Hominis figura anima discere glicet, quæ nā est, trahit enim ad sui cognata. Hæc, qui Platonem exponunt, ad primum Deum, & ad secundū causam, atq[ue] tertiam, quam mundi anima est, dicunt, pertinere arbitrantur. Tertius enim Deus um mundi animam esse dicunt, diuinæ vero scriptura patrem & filium & spiritum sanctum, unum rerum omnium principium esse confirmat.

Scholia in Caput X.

F vsebius in hoc capite, primum scripture pronunciatis, Verbi Dei, hoc est Fili⁹ Dei diuinitatē, altruit. Deinde Philonem talem eiusdem doctrinam adducit, cuius tamen sententia ubiq[ue] non est probanda. Quis enim non uideat hec incommodè dicta falsa, est? Si quis ad Dei patris cognitionem affligeret nequid ad eum imaginem deflebat oculos, item uerbum Dei, est archangelus. Apparet Philonem alienum à fide nostra, mysterium πόλει λόγος ignorasse. Tertio, Platonis de Deo Patre Principiū q[uod] Domino, testimonia obscurissima & dubia adducta, de quibus non libet nisi hoc unum dicere, ista uoces dia-

ces dictasse Plato in legem naturæ, nec ex his posse colligi Platonii doctrinam de Filio Dei plenè cognitam fuisse. Quæ ex Plotino & Numinio adduxit Eusebius, tametsi obscuræ sunt; non tamen in hoc argumenti generi inutili fideuntur. Operere primum enim erat, Ethnicios sacris Prophetarum et Apostolorum literis non attendentes, Philosophorum testimonijs & argumentis, oppugnare. Fortassis autem scirendū in Eusebio est, quod sacra quedam oracula, cum Philosophorum pronunciatis confert inenim tamē nostrum imitandum, cum Spiritus Christi responsus, ille quisquile neutiquam respondeant. Reclamatur autem in fine capituli Eusebius testatur, nos credere in Deum Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, quia illud mysterium in Novo testamento multo illustrius est, quam olim fuerit in Testamento veteri, quo durante plerisque tenui & obscura eius cognitione (sed quæ in Ecclis pro ratione temporis ad salutem sufficeret) predicti fuerunt. Tantum abest, ut illud Philo ab his Grecis, & inter ceteros Platoni, perspectum fuerit.

- 1 Hec de prima uniuersi causa, hoc modo dicta sufficient, uideamus etiam de secunda causa, Vnigenito scilicet Dei filio &c.
- 2 Hec ex sacra scriptura. Hanc uero dogmatis sententiam Philo Hebreus dilucidius exprimens, hoc loquitur modo. Decet omnes qui scientiam querent & amant, desiderare ipsum Ens uide: id si non possint, sicutem imaginem ipsius, sacratissimum Verbum.
- 3 Archangelum multis nominibus appellatum.
- 4 Formauit.] Hec ex Hebreo Philone, sumpta ex libro cuius inscriptio est, de eo quod priores solent melioribus insultare. Cum autem & alibi dogmata antiquæ Hebreorum descriperim, in libro de Evangelica preparatione etiam de secunda causa dictum est satis, ad que descendit cupidos remitto.
- 5 In Greco est. Quod si & alijs testimonijs nobis opus est ad certam & minimam dubiam comprobationem sententie philosophi, & sermonis nostri confirmationem: audi quæ Plotinus dicit.
- 6 Censo.] Visi quid epistole uel in mari uel in terra accidit.

De Bono. Cap. xi.

Bonus quid nunc i scriptura, quid Platonici dicant, prescrutemur.
Psal. 17. **D**e Bono quid nunc i scriptura, quid Platonici dicant, prescrutemur. Scriptura igitur ipsum bonum nihil aliud esse docet, quam ipsum Deum. Bonus enim, inquit, Dominus omnibus sustinentibus eum. Et, Confitemini Domino, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia eius. Et Saluator: Cur me, inquit, dicas bonus? Nemo bonus, nisi unus Deus. Plato autem in Timao: Dominus, inquit, qua de causa uniuersum hoc à creatore productum est. Bonus erat, bono uero nulla nunquam inefi inuidia: quare omnia quam maximè similia sibi facere uoluit. Et in libris de Republica: Sol quoque, inquit, uisus quidem non est, causa uero ipsius sic est, ut ab eo ipso uideatur: sic puta me dicere boni emanationem, genitus enim simile sibi, quodcū ipsum in intellectualibus est ad intellectum & intellecta, hoc in uisibilibus ad uisum & uisa. Et post pauca: Quod igitur ueritatem rebus cognitis praebet, & cognoscendi uirtutem idam esse boni credendum est. Et rursus: Non enim rebus, que oculis cernuntur, ut quia uideantur, solummodo à sole præberi concedes, uerum etiam generationem, clementiam, alimentum, cum sol ipse generatio non sit. Sic igitur etiam rebus cognitis, non solum ut cognoscatur, sibi à bono inest, ueritatem esse & substantiam ab illo habent, cum tamen ipsum bonum substantiam non sit, sed omnem substantiam uirtute sua excedat. His uerbis Plato sententiam suam manifestissime aperit, quod intellectus etiam substantia à bono id est à Deo habent, uisus, & substantia sint. Bonum autem ipsum ultra omnem substantiam censet. Quare non sunt Deo consubstantiales intelligentiae: & cum esse atque substantiam à Deo acceperint, creatæ profecto sunt. Quæ autem creatæ sunt, nefas erit deos putare, cum etiam natura ipsum bonum non sint, quod uni soli uere, atque per se bono attribuitur. Sed Numenium rursus Platonis sensum de Bono latius exponentem audiamus. Corpora-

Corporalia, inquit, à signis & similibus quibusdam comprehendere possimus, ipsum uero bonum à nullo insito signo, nec à similitudine sensibili comprehendendi uolo modo potest. Quare necesse est, quemadmodum si quis in specula fedens, paruam nauiculam solam in magno pelago inter undas acutie uisu uno intuitu perspexerit, sic longe à sensibilibus auctoramentis, quali in specula fedentem solum, ita ut nihil penitus magnum, aut paruum eum perturbet. Sed diuina quædam omnium desolatio sit, ipsum bonum profunda tranquillitate ac pace querere. Inuehitur enim & inhæret substantia quæsi nauicula. Si quis autem sensibili detentus ipsius boni quasi phantasmaibus mouetur, ac ideo putet bonum ipsum prospicere, uel hemeter peccat. Nullum enim phantasma ipsius est. Via igitur atque ratio intelligendi boni optima est, ut primum sensibilia omnia negligantur: deinde ut in disciplinis numeri ipsi inspiciantur, ac inde ad intelligendū ipsum ens elevari. Hæc in primo libro de Bono. In quinto uero: Si est, inquit, substantia & idæa intellectus quid, cuius cauam intellectus esse concepsum est, sequitur ut intellectus iste sicut ipsum bonum. Nam si creator Deus generationis est, satis est ut ipsum bonum substantia principium sit, cui quidem bono creator Deus proportionalis est, cum sit imitator eius, substantia autem generationis proportionalis: imago enim est eius & imitatio. Quod si creator generationis bonus est, erit substantia creator bonum ipsum substantia consitit. Cum enim duplex secundus sit ipse, & mundum & idæam eius facit, cum sit creator. Quatuor ergo sunt. Primus Deus qui est ipsum bonum, imitator eius, creator est bonus: Essentia uero altera quidem primi, altera uero secundi, cuius imitatione est pulcher mundus boni & participatione ornatus. Sic Plato bonum primo Deo solummodo tribuit: Nam si bonus secundus Deus est, à primo tamen bonus est. Separata uero, & in diuersis hæc libris posuit. Seorsum enim circulare creatorem appellavit, dixitq; in Timao, Bonus erat. In libris autem de Republica ipsum bonum, boni esse idæam censeret: ut sit creatoris idæa ipsum bonum, qui participatione solius primi bonus esse probatur. Sicut enim homines dicuntur hominis idæa, ut ita dicam, impressa, & boues bouis: sic cum creator sit bonus in participatione primi boni, primus intellectus idæa eius erit, qui est ipsum bonum. quia cum ita se habeant, hunc mundum necesse est imaginem non esse altius. Intelligatis enim omnes illud in seipso continet, hunc mundus nos. Hæc Plato in Timao, quorum sensum ab eo libro Didymus sumam, quem inscripsit de Placentibus Platoni. Determinata, inquit, sensibilium exemplaria, idæas appellat, ex quibus scientiam & definitiones fieri censeret. Prater enim omnes homines hominem quædam intelligi, & præter equos omnes equi, ac communiter præter animalia animal, nec generabile, nec corruptibile. Ut quemadmodum, ab uno sigillo multa signantur, & multæ uiriles sunt inde imagines, sic à singulis sensibilium idæis multa formantur. Est autem idæa perpetua substantia, causa, & principium, ut singularia talia sint & quæ lis ipsa est. Et quemadmodum primitiva sensibilium exemplaria ad hæc corpora præcedunt: sic quæ omnia in se ipsa continent pulcherimam atq; perfectissimam huius mundi exemplar est, ad quam à creatore Deo ab uniuersa substantia mihius simillime formatus est. Hæc Didymus ex sententia Platonis, quæ omnia multo altius sapientissimus ille Moses, à quo hæc isti doctores uerba breuissime conscripsit, qui ante hunc solem & stellas, & celum uisibile, quod firmamentum appellat, ante aridam hanc terram, ante diem & noctem, hanc lucem aliam, & diem & noctem aliam, à Deo uero creatoreq; omnium facta fuisse ostendit. Propheta quoque inuisibilem solem ostendens, oratione Deo accommodata, Timentibus, inquit, me, solius istiæ direc-

tur ipsam quocū iustitiam non dico qualitatē aliquam, sed qualitatē cœtricem Hebraeorum ille propheta significauit, cum de Deo dicat: *Quis fulci-tauit ab oriente iustitiam, uocauit eam in facie eius?* Verbum quoq; prioribus creatorem ab Hebreis appellatum ostendimus. De quo quidem verbo
 Cor. 2. hoc apud eos feruntur: *Qui natus est nobis sapientia à Deo, iustitia & san-ctimonia, & redemptio. dicitur enim, & uita, & sapientia, & ueritas, & omnia substan-tialiter. Subsistit enim sapientia hæc, & uerbum hoc, ut ab Hebreo-rum scriptura docemur, quæcum Philo Iudeus scripturæ interpres ac ex-positoraliter sentire uideatur, quem non est alienum audire.*

Scholia in Caput XL.

Bonum esse Deum solum scriptore & sacrofancie & Platonis testimonio, probatur. 2. A Deo qui bonus est, intellectuales substantias accepserunt & dicitur, quod substantiae sunt. 3. Bonum summum, cum sensibili signo comprehenduntur, sola mentis contemplatione perquirendum est, ut mons Numentus. 4. Duo Deus Platonem finxit, quid in ita loquar, cum hec commenta hominum sint. Primum, quem ex eo etyabol appellat: secundum, quem dicit esse ματι τοῦ primi Dei & Des miurgum mundi. Essentiae secundi dei ματινα εστι dicit, hinc medium κερατον μετρων τοῦ οὐρανοῦ, ut ipsius Platoni uerbis utar. 5. Diuini uerbis de ideis ad illustrandam Platonis doctrinam subiecti.

1. Hebrorum diuina scriptura præcipue Boni essentiam & ipsum Bonum nihil aliud esse quam Deum docet.

2. Bonum uero non esse essentiam sed supra illam, etate & uir excedens.

3. Sed quedam inenarrabilis & indicibilis uerè solito fit diuina, ubi boni ipsius mores, conuer-sationes & lexitia.

4. Et in sexto dicit. Participant de ipso participantia, in dico quidem nullo, sed tantum in intelligendo.

De ideis secundum Mose ex Philone Cap. XII.

Si quis voluerit, inquit, significantiorib; uti uerbis, nihil aliud intellectua-lem dicet esse mundū, quam Dei iam creantis uerbū. Nihil enim aliud ei uirtas illa intellectuā est, quam creatoris ratio creare iam cogitatis. quod do-gma Mosi, non meū est. Aperte namq; scribit ad imaginē Dei hominē esse formatū. Quod si pars mūdi imago imaginis est, uniuersus iste mūdus sensi-bilis ad exemplar diuinum imaginis factus est: primitivum ergo sigillū, quod intellectuā mundū appellamus, ipsum exemplar est. Primitiva lida idia-rum omnium Dei uerbū. In principio autem dicit fecisse Deum cœlū & ter-rā, non secundū tempus principiū intelligens, ut multi putant. Non fuit enim tempus ante mundū, sed aut cum ipso aut post ipsum: Mensura enim motus tempus est: motus autem re mota prior est, non potest, sed aut poste-

Tempus mō rior, aut una simul. Quare necesse est, tempus aut post mundū, aut una cum sua motu. eo factum fuisse. Relinquitur ergo principiū, hic numeri esse intelligendū ut in principio pro Primū accipiatur. Et post pauca. Primi sicutur cœlū fecit incorpore, & terrā inuisibilem, aeris idēā & uacui. Quoru alter tenebras, niger enim aer ex natura est, alterū abyssum appellauit. Vacuū enim profun-dissimū & effusissimū est. Deinde aquæ atque spiritus incorporalem substi-tutiā, & deniq; septima lucis, quæ etiam corporalis & intellectuā solis exemplar & omnium stellarū fuit. Duo autē spiritus scilicet & lux, digniora uidentur. Alterū enim nominauit, quia spiritus uiuacissimus est, uixit autem Deus causa est: alteram autem ualde bonam esse affirmauit. Tanto enim intel-lectualis lux inuisibile hac fulgentior est, ut mihi uideatur, quanto sol tene-bris dies nocte, & intellectus totius animæ lux, oculis corporis. Inuisibilis autem & intellectualis illa lux diuini uerbi est imago, quod generationem eius lucis explicuit, quæ est super cœlestis stella, fons sensibilium stellarum, aqua, sol, luna, ceteræq; stellæ pro uirtute sua fulgorem habuit, qui fulgor

fulgor simplex atq; sinecūs tantum denigratur, posteaquam in mutabilitate transierit, quantum ab intellectuā sensibilia distant. Nihil enim sinecūs est eorum quæ sentiuntur: quoniam uero luce facta tenebre absicerunt, & termini utriusq; spaci fixi sunt certi, uespere & mane. Spacium tempo-ris, quod hinc effectum fuit, diem nuncupauit, & diem non primam, sed uanam, qua dicta est propter intellectuā mundi solitudinem, qui unicam ha-bet naturam. Et sic quidem incorporalis mundus absolutus est, diuino uerbo constitutus, ad cuius exemplar sensibilis creabatur, cuius primam par-tem atque optimam coelum effecti & firmamentum appellauit, quia corpo-reum est. Natura enim firmum atque solidum corpus est propter trinam di-mensionem. Nulla enim alia corporis solidi atque firmi notio est, quam tri-na dimensio. Iure igitur ita nominauit, ut ab intellectuā atq; incorporeo, sensibile, hoc est corporeū distinguatur. Hæc Philo quibus cōsentanea Cle-men-tis quoq; noster in sexto stragōperā dicit: Mundū, inquit, philosophia bar-barā, alium int̄ ligibilem, alium sensibilem centet: alterum primitiū, alterū boni exemplaris imaginē, & intelligibilem quidē unitati attribuit, sensibi-le uero hexadī cōnubium enim à Pythagoreis hexas dicitur, quia secun-dus numerus est. In unitate igitur cœlū inuisibile factum est, & terra sancta, Senarius nu-lux intellectuā. In principio enim fecit Deus cœlū & terrā & terra erat merus perse-inuisibilis. Et subiungit: Et dixit Deus fiat lux. & facta est lux inuisibilis aut̄ diu-ni mundi creatione solidum cœlum: quod uero solidum est, sensibile cœ-tiam est, terra uisibilem, & lucē quæ cœmitur. Hec latius diximus, ut ostenda-mus idæas animaliū in intelligibili mundo positas, à quib; sensibilia ista se-cundum Platonem cœrāt, ab Hebraorū scriptura esse deritatas. Vnde etiā didicit Plato, incorporeas uirtutes & bonas & contrarias esse.

Scholia in Cap. XII.

De creanti uerbum, esse vnuop̄ kōs̄ p̄y & Ideam idearum omnium Philo censuit. 2. Ordo quem Philo a Deo oblatum in cœlatione omnī, & commentum de Spiritu, Moysice narra-tionis de Opificio Dei Gen. 1. & 2. non respondeat idēā: probandum non est. Que ēt̄ras & uerē Moses exposuit, ea uisa sunt. Philoni è Moys̄ op̄s uera. Hinc opinionem & errorum exordia na-ta sunt. 3. Intellectualis lucis prestantiam in uerō cœlo ad lucem non intellectuā, illustrat. 4. In intellectuā mundo absolute, sensibilem esse conditum, cuius prima & optima pars est cœlum. Hec Phi-lois dogmata, Chremontis Alexandrinī uerbis Eusebii nostro plenius explicat & conuictū falsa.

Ab Hebrais didicit Plato, contraria esse uirtutes. Cap. XIII.

Scribit enim in decimo de Legibus: Si omnia, quæ quō uolunt mouen-tur, anima gubernat, quare cœlum etiam ab anima gubernari non dici-mus? Certe in qua dicendum est. Vnum ne igitur, aut plures? pauciores in quam duabus, benefactrice scilicet atque contraria ponēdō sunt. Et post pauca: Conceilum iam nobis est, multarum bonarum uirtutum cœlum esse repletum, contraria etiam non vacare. Vnde nobis bellum absque fine inductum est, in quo agendo patrocino nobis opus est. Auxiliatores autem nobis di & dæmones sunt, nos uero possesso quædam sumus deorum ac dæmonū. Vnde ita Plato adiuuenit: ego quidē nescio aliud, prater quā quod mille annis ante tuā ætātē uulgō apud Hebreos hoc dogma fetebat. Scribit enim: Et uenerunt angeli Dei, ut coram Deo alsiferent, & diabolus uenit in medio ipsorum. Diabolus quidem contrariam uirtutem angelos autem bonos appellauit, quas & uirtutes bonas, & spiritus diu-nos, & ministros Dei, scriptura nominat. Qui facit dicens angelos tuos spi-ritus, & ministros eius ignis flammarum. Bellum etiam à contrariis nobis in-ferri scriptura significat, dicens: Non est nobis hanc luctationem aduerlus Psal. 103. carnum

Eph. 6. carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, potestates, & principes hu-
iis mundi, aduersus spiritualia nequitia in coelitibus. Cum autem posse
Dent. 32. sionem nos deorum & dæmonum censeat, illud Mosaicum traduxisse vide-
tur quo nos dicunt: Quando altissimus gentes patiebatur, disseminauit filios
Adam, & constitutis terminos gentium secundum numerum angelorum Det.

Scholia in Caput XIII.

Platio fngit & celum bonis quidem virtutibus (Deos & Demones bonos intelligit) plenum eff: sed tamen contrarijs (id est malis demonibus) non iuocare. 2. A' malis Demonibus genus hu- manum in se habet, deoq; ei opus esse patrocinio & r'ouμαχις Deorum & bonorum demonum 3. Hec Platonica dogmata, cum oraculo Spiritus sancti & Boni & Malis Angelis , de Diabolorum & fidelium in militante Ecclesia uerfanum, & cor o'w' τολμημα, egregie confertive, & exercit' esse deprompta literis Eusebii noster exultimat. Nos non dubitemus, Platonem (siquidem illi Demo- num natura perspecta fuisset) nullum Poeticum Deum aut Demonem , in celo ad eum medium collucat- rum & preconio prosecuturum fuisset, cum omnes demones (loquor cum scriptura sancta) pestini & Deo nobis j. infensiissimi sint.

Quod animi quoq; immortalitatem ab Hebreis Plato didicerit. Cap. XIII.

A T de anima autem immortalitate Mosem est secutus, qui primus immortalem esse docuit, cum eam imaginem esse Dei, immo uero ad imaginem Dei esse assertuerit. Et fecit, inquit Deus hominem, ad imaginem Dei fecit eum. Et distinguens in corpus & animam hominem, subiungit: Et sustinuit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animam uiuentem. Principem uero esse hominem atq; regem omnium, quæ in terris sunt ostendit, dicens: Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit pescibus mari & uolatilibus coelis, & bestiis, universisq; terra. & creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam ad imaginem Dei creauit eum. Quomo do autem altera imago Dei, & Deo simili erit, quam secundum intelligendi uim? Sed Platонem quoq; audiamus, ut quam bonus Mosaiка scriptura discipulus fuerit, non ignoramus. Scribit enim in Alcibiade: Habemus ne aliud melius atq; diuinus in anima quam illud est, quod sapit atq; intelligit, nihil proflus. Hoc ergo il lud est, quod Deo simile est. Quod si unusquisque in se ipso cognouerit, Deum quoq; non ignorabitur. In libro uero de Anima: Duo, inquit, genera respondaunt sunt, uisibile atq; inuisibile: eorum alterum, scilicet inuisibile, eodem semper modo habet: alterum uero nunquam se habet eodem modo. Nostrum quoq; alterum corpus est, alterum anima. Et corpus quidem uisibile anima uero inuisibilis est: & quando corpore uititur ad considerandum aliquid) uititur autem ait uidentio, aut audiendo, aut omnino sentiendo) tunc a corpore ad hæc trahitur, quæ nunquam eodem modo se habent. Quare fit ut erret, turbetur, ac quasi temulenta deficit. Quâdo autem per se ipsum aliquid considerat, tunc ad immortale, sicutern, sempiternum, eodem modo semper se habens, seipsam erigit, & quasi quadam emanatio eius ad 2 illud redit. 2 Quando ad seipsam redit, tunc ab errore cessat, & eodem modo semper se habet, an rei mutabilis. Primo iniquam omnino. Cum autem ad seruiendum corpus, ad principandum animam natura finixerit, nonne hac etiæ ratione cum principiari diuinum sit, seruire autem caducum atque mortale, manifestum est Deo animam similem esse? Omnia ita est, Cebes inquit. Si ergo ita est ò amice, Socrates intulit, nonne ut corpori conuenient mori atq; dissoluti

lissoluti, sic anima conueniet nunquam mori atque dissoluiri. Quod cum Ceteris concessum est. Si ergo, inquit, Socrates munda mihi a corpore secum comprehensas decesserit, quia uidelicet seipsum quantum poterat in corpore colligebat, semperque corpore contempo, de morte meditabatur, quod nihil aliud est, quam recte philosophari. Meditatio enim mortis philosophia est, ad similem naturam, inuisibilem, diuinam, immortalem, prudentemque profecta, iuxta beatitudine fruatur, ab omni errore, stultitia, terrore aliusque hominum malis liberata. Sin uero immunda maculataque plena exierit, quia corpus dilexit et coluit, ab eo & uoluptatibus eius adeo affecta, ut nihil aliud bonum putaret, quam quod corporeum est: quod uero intelligibile est, oderit et fugerit, sincera in seipso non est. Hæc Plato. Quia in primo ad Boethium latius exponit Porphyrius, dicens: Firmam certaque rationem eam Porphyrius. Plato putauit, ad astraerandam animam immortalitatem, quæ a similitudine a quorum uim accipit. Num si Deo immortalis similis anima est, quomodo etiam ipsa sicut exemplar suum immortalis non erit? Cum enim duo quemdam aperièt opponantur, quarum cui oppositorum adhaeret anima, qui optimus demonstrationis modus in his rebus inuenitur. Et quamvis aptima ærat uelq; ad senectutem multa contra rationem faciamus peccantes, tamen quia uere rationali in Deo multis similis anima est, rationalis est ab omnibus creditur. Cuicunque igitur duo aperièt opponi concedatur, immortalis uidelicet ipsa diuina natura, & terrena atque corruptibilis, dubitatur autem a nonnullis cuius partis anima sit, à similitudine putauit Plato ueritatem esse quarenam. Et quoniam non sensibili & mortali corpori, sed uiuo & immortali Deo secundum operationes similis est, huic similitudinem etiam in substantia quædam habere, ac inde immortalē esse ratiocinatur. Nam ut quæ irrationalia sunt, statim a diuina substantia, cum sint caduca & instabilia, longe abesse uidentur, sic certe consequens est, quæ operatione intelligendi conuenient, ea immortalitate quoque substantie conuenire. Quoniam enim substantia conuenient, idcirco etiam operatione conuenient. Fluunt enim a substantia operationes, ac quædam eius sunt emanations. Nam si similitudine Deo anima est, quid opus est pluribus verbis ad demonstrandam immortalitatem eius? Non enim diuinis operationibus uteretur, nisi etiam ipsa diuina esset. Nam & si cum in caduco mortaliter corpore defossa sit, conseruat rem & uitiositat illud, diuinam suam offendens substantiam, nec pondus corporis eam omnino deinceps potest, quomodo si è corpore liberatur, aerea sua species non perfugerit? Aut quomodo ipsa immortalis non erit, cuius praesentia corpus non moritur. Et progressus aliquantulum, Diuina est anima, inquit, quoniam indivisibilis similis est. mortalis autem uidetur, quia mortal corpori coniungitur, ita & mortalibus similis est. Homo enim etiam est, qui uenit sicut pecora deditus est: homo autem & in mari a periculis naves gubernando liberat, moribus afferat remedia, ueritatem rerum perscrutatur diligenter atque inuenit. Instrumenta uaria fabricatis est, quibus coelestium corporum motus comprehendere potuit, quæ diuinæ atque immortalis certissima mentis argumenta sunt, quamvis multi uoluntatis delimiti illecebris mortalem eam putauerunt, ex his que uidentur extrinsecis ratiocinantes. Hæc Porphyrius. Horum igitur omnium doctor Moles fuit, qui à similitudine creatoris, quam anima possidit, immortalitatem animæ confirmauit. Sed reliqua uideamus. In omnibus enim Heros braorum similis Plato est, quamvis in multis ut diximus, errare ideo forsitan ante aduentum uideretur, quoniam diuina scriptura nemini præter prophetas ante Saluatoris tempora patuit.

Scholia